

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Megi Bibiluri

***pt. Mediacja jako alternatywna forma rozwiązywania konfliktów wśród
młodzieży w Gruzji – perspektywa socjopedagogiczna***

**napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej
i promotora pomocniczego dr hab. Barbary Jankowiak, prof. UAM**

Studia Erasmus Mundus

Poznań 2024

Ogólna ocena rozprawy

Recenzowana rozprawa przynależy do pogranicza socjologii, pedagogiki i psychologii, lokując przedmiot poznania w problematyce mediacji. Akcentuje ona aktywność jednostki w zakresie samodzielnego rozwiązywania problemów i sporów. Mediacja jest istotna w obszarze działalności społecznej, zwłaszcza w środowisku lokalnym. Trzeba podkreślić, że na gruncie nauk społecznych i prawnych mediację uważa się obecnie za dynamicznie rozwijającą się alternatywę dla postępowań sądowych, uznając ją jako metodę mniej wyniszczającą strony konfliktu, stanowiącą remedium na przeciążone, kosztowne i sformalizowane działanie wymiaru sprawiedliwości.

Prezentowana w pracy tematyka koncentruje się na teorii i praktyce stosowania mediacji ze szczególnym uwzględnieniem mediacji rówieśniczych. Ukazuje dostępną wiedzę o rozwoju tej dziedziny w literaturze międzynarodowej, z odniesieniem w części praktycznej do analizy realizowanych w Gruzji projektów mediacyjnych. Takie ujęcie było możliwe dzięki odpowiedniemu przygotowaniu Autorki, która posiada bogate doświadczenie związane z prowadzeniem w Gruzji mediacji rówieśniczej jako alternatywnej metody rozwiązywania konfliktów i od lat doskonali swoje kompetencje w tym zakresie. Jest również założycielką Gruzjińskiego Centrum Mediacji i twórczynią realizowanych projektów. Zebrane doświadczenia stały się podstawą projektowania działań wprowadzających mediację na grunt

gruzińskich rozwiązań prawno-organizacyjnych. Były też inspiracją do podejmowania działań badawczych omówionych w recenzowanej dysertacji.

Rozprawa stanowi wartościowe pod względem merytorycznym studium poświęcone problematyce mediacji i jej realizacji wśród młodzieży. Pragnę podkreślić, że wybór tematu zasługuje na pochwałę, bowiem problematyka mediacji należy do podstawowych kategorii związanych z procesem rozwiązywania konfliktów w świecie, w którym dokonują się głębokie zmiany społeczno-polityczne oraz kulturowe. Konieczność podejmowania przez jednostkę wielu wyborów oraz rozwiązywania licznych dylematów niejednokrotnie prowadzi do sporów i sytuacji konfliktowych z innymi uczestnikami życia społecznego. W tym kontekście mediacja jest jednym ze sposobów ich rozwiązywania.

Chociaż tematyka mediacji jako metody rozwiązywania konfliktów jest powszechnie znana i analizowana przez wielu badaczy, to nadal wymaga nowych opracowań i dociekań. Szczególnie cenne jest przedstawienie stosowania mediacji na gruncie rozwiązań gruzińskich, co zostało opracowane w recenzowanej dysertacji w sposób interesujący i profesjonalny. Dzięki bogatemu doświadczeniu Doktorantki prowadzone analizy są dojrzałe i trafnie ukazują omawiane zjawiska. Stąd też przedstawiona do oceny dysertacja jest ważnym krokiem do wypełnienia refleksji naukowej nad rozwojem teorii i praktyki mediacji, popartej aktualnymi działaniami i realizowanymi projektami, mającymi kluczowe znaczenie dla rozwoju mediacji w Gruzji. Autorka proponuje samodzielny i dojrzały naukowo sposób analizy i interpretacji omawianych procesów. W tym kontekście zwraca uwagę staranna, poprawna struktura dysertacji zaprojektowana przez Doktorantkę, a także precyzja i wartość naukowa prezentowanych analiz. Nadaje to ocenianej pracy wysokie walory poznawcze i aplikacyjne, wnoszące cenne konstatacje do praktyki edukacyjnej.

Struktura pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa liczy 377 stron i ma prawidłową strukturę. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia. Struktura rozdziałów jest logiczna i tworzy spójną całość. Dobrze dobrana bibliografia obejmuje pozycje zwarte, artykuły naukowe polskie i obcojęzyczne, źródła internetowe oraz akty prawne. Szczegółowy spis literatury świadczy o dobrej orientacji Autorki w podjętej problematyce. Do pracy dołączony jest obszerny aneks, zawierający 40 starannie opracowanych załączników. Należy podkreślić aktualność prezentowanych treści. Poszczególne części pracy mają rozwiniętą strukturę wewnętrzną, co świadczy o starannym przemyśleniu omawianej tematyki.

Uwagi szczegółowe

Wstęp zawiera właściwie sformułowany przedmiot rozważań naukowych, sygnalizuje jego obszary i znaczenie dla teorii i praktyki społecznej w zakresie stosowania mediacji. Doktorantka poprawnie sformułowała cel pracy, zarysowała pole problemowe oraz wskazała motywy wyboru tematu. Już we wstępie widać dobre przygotowanie Autorki do napisania rozprawy dotyczącej zapowiedzianej w tytule problematyki.

Rozdział pierwszy zatytułowany *Mediacja – rozważania nad konstruktem w świetle literatury przedmiotu* składa się z siedmiu podrozdziałów. W pierwszym z nich Autorka omówiła genezę mediacji jako alternatywnej metody rozwiązywania konfliktów, która opiera się na dobrowolności uczestników oraz neutralności mediatora. Wskazała na historyczne korzenie mediacji, dotychczasowy rozwój instytucji mediacji i rozwiązania systemowe, słusznie podkreślając potrzebę dalszego kształtowania kultury mediacji w porządku prawnym i w praktyce. W kolejnym podrozdziale wskazała na wielość podejść teoretycznych w definiowaniu pojęcia mediacji, odnosząc się między innymi do różnic między mediacją, negocjacjami, arbitrażem oraz postępowaniem sądowym. Następnie omówiła cele i zasady obowiązujące w mediacji oraz rodzaje mediacji i obszary jej stosowania. W dalszej części rozdziału opisała rolę mediatora, etapy mediacji, warunki, jakie powinna spełnić osoba podejmująca się funkcji mediatora na gruncie obowiązujących przepisów, oraz kierunki postulowanych zmian w tym zakresie. Analizie poddała także jej główne zadania. Ostatnią częścią tego rozdziału pracy jest odniesienie mediacji do pojęcia sprawiedliwości naprawczej. Rozdział kończy krótkie podsumowanie. Należy podkreślić, że w tej części pracy mamy przedstawiony bardzo dobrze zrekonstruowany dyskurs, który bez wątplenia jest Doktorantce znany, bo wykazała się pogłębioną wiedzą w tym obszarze. Prowadzona narracja spełnia kryteria naukowości, co daje podstawę do wysokiej oceny tego rozdziału.

W drugim rozdziale Autorka przedstawiła formalnoprawne zasady funkcjonowania mediacji w Gruzji. Skoncentrowała się na omówieniu mediacji sądowej, notarialnej, prywatnej, w sporach pracowniczych oraz zdalnej. W tej części pracy przedstawiła także mediację jako szczególną metodę rozwiązywania konfliktów międzynarodowych. W podsumowaniu do tego rozdziału trafnie zwróciła uwagę na istotne zmiany jakie zaszły w obszarze mediacji w Gruzji, a także potrzebę jej wykorzystania do zmniejszenia obciążenia sądów, skrócenia czasu rozstrzygnięcia sporów oraz promowania bardziej pokojowych i zrównoważonych rozwiązań konfliktów społecznych.

Podobnie właściwy sposób narracji przyjęła Doktorantka w rozdziale trzecim rozprawy, dotyczącym mediacji jako szczególnej formy rozwiązywania konfliktów wśród młodzieży. Na podstawie trafnie dobranej literatury przedmiotu przedstawiła problematykę konfliktu rówieśniczego jako kategorii teoretycznej zarówno w ujęciu psychologicznym, jak i socjopedagogicznym, z dużym znanstwem omówiła konteksty psychopedagogiczne, etyczne i prawne mediacji oraz standardy prowadzenia mediacji rówieśniczych. Dobrym rozwiązaniem jest uwzględnienie pedagogicznych aspektów szkoleń w zakresie mediacji rówieśniczych, które zostały poprawnie przedstawione nie tylko w odniesieniu do technik mediacyjnych, ale również w kontekście rozwijania postaw empatycznych, umiejętności aktywnego słuchania, rozwoju umiejętności interpersonalnych, takich jak: asertywność, umiejętność efektywnej komunikacji, wyrażania emocji, rozumienia potrzeb własnych i partnera. Na podstawie analizy dostępnej literatury Doktorantka trafnie wskazała na korzyści płynące z mediacji rówieśniczej, do których zalicza: rówieśnicze podejście (uczniowie mogą lepiej rozumieć problemy swoich rówieśników, dzięki czemu mogą skuteczniej moderować rozmowy między nimi), budowanie umiejętności (uczniowie uczą się aktywnego słuchania, empatii i rozwiązywania konfliktów poprzez praktyczne zaangażowanie), zwiększenie zaangażowania (uczniowie są bardziej skłonni do uczestnictwa w procesie mediacji, kiedy wiedzą, że są to działania prowadzone przez ich rówieśników) (s. 128). W dalszej części rozdziału Autorka przedstawiła proces mediacji rówieśniczej z uwzględnieniem głównych etapów tego procesu i jego efektów, wśród których trafnie wskazuje m.in. poprawę atmosfery w szkole, polepszenie komunikacji, poprawę bezpieczeństwa, rozwój umiejętności społecznych uczniów i zdolności do efektywnego zarządzania konfliktami.

Potrzebnym i wartościowym elementem recenzowanej dysertacji są przykłady dobrych praktyk w zakresie programów mediacji rówieśniczej ukazane z perspektywy rozwiązań zagranicznych oraz omówienie pozamediacyjnych form zarządzania konfliktami w szkole. Podjęte analizy doprowadziły Autorkę do konkluzji, że stworzenie w szkole bezpiecznego, wspierającego, otwartego i nastawionego na współpracę środowiska wymaga przeszkolenia kadry nauczycielskiej w zakresie reagowania na behawioralne i emocjonalne potrzeby uczniów, a także wdrażania nowych systemów zarządzania konfliktami – opartych na zasadach mediacji i sprawiedliwości naprawczej oraz pozamediacyjnych form wsparcia młodzieży (s. 155).

W części teoretycznej dysertacji Autorka poprawnie zdefiniowała poszczególne kategorie, prawidłowo zidentyfikowała oraz wyjaśniła omawiane zjawiska i problemy, umiejętnie posługując się terminologią z podjętej dziedziny. Wykazała się umiejętnością nie

tylko adekwatnego doboru literatury przedmiotu i pogłębionej jej analizy, ale także wysokimi kompetencjami w zakresie syntezy i wnioskowania.

Ostatni, praktyczny rozdział pracy doktorskiej poświęcony jest analizie trzech autorskich projektów mediacyjnych realizowanych w Gruzji przez Doktorantkę. Należą do nich: *Mediacja: transformacja konfliktów w Gruzji*, *Mediacja rówieśnicza w Gruzji*, *Mediacja przez dialog: rola młodzieży w rozwiązywaniu konfliktów*. Charakterystyka każdego projektu zawiera opis celów, przebiegu realizacji i ewaluacji oraz wnioski i rekomendacje. Pierwszy projekt miał na celu upowszechnienie mediacji jako sposobu rozwiązywania konfliktów społecznych w Gruzji, drugi dotyczył szkolenia uczniów w zakresie mediacji rówieśniczej, a trzeci – zwiększenia świadomości na temat znaczenia pokojowego rozwiązywania konfliktów wśród młodych ludzi. Warto podkreślić, że projekty realizowane były przy wykorzystaniu polskich doświadczeń mediacyjnych. Istotny okazał się również kontekst porównawczy Polski. Inicjatywy edukacyjne i kampanie społeczne realizowane w promowaniu mediacji w Polsce zostały odpowiednio zaimplementowane w Gruzji, a doświadczenia sukcesów i wyzwań zidentyfikowanych w Polsce umożliwiły bardziej efektywne i świadome projektowanie dalszych działań w Gruzji.

Narracja prowadzona w tej części dysertacji odzwierciedla interesujący i wartościowy poznawczo materiał oraz duże zaangażowanie Autorki, z którym zanurzyła się w codzienność analizowanych zjawisk i praktycznie realizowanych działań. Interpretacje omówionych sytuacji i wypowiedzi osób realizujących projekty świadczą o umiejętności Doktorantki w zakresie dokonywania gruntownych analiz i wyprowadzania trafnych wniosków. Niezwykle cenne jest wypracowanie rekomendacji dotyczących mediacji rówieśniczych w systemie edukacji formalnej i pozaformalnej w Gruzji, co ma istotne znaczenie nie tylko z punktu widzenia poznawczego, ale również z punktu widzenia praktyki edukacyjnej współczesnej szkoły, w której rozwój kompetencji nauczycieli w zakresie rozwiązywania konfliktów wśród młodzieży staje się zadaniem priorytetowym. W tym kontekście pojawiają się pytania do Doktorantki, jakie widzi możliwości kreowania dalszych działań nad rozwojem mediacji w Gruzji? Jakie priorytetowe działania należy podjąć Jej zdaniem w zakresie współpracy instytucji edukacyjnych, lokalnych liderów i społeczeństwa? Odpowiedzi na te i inne pytania warto byłoby również rozwinąć w przedstawieniu własnych propozycji dalszych, modelowych rozwiązań w zakresie rozwoju mediacji w Gruzji, które wynikają z doświadczenia Doktorantki w realizacji dotychczasowych projektów, co wzbogaciłoby prowadzone analizy. Mogłyby one stanowić końcowy rozdział publikacji książkowej, która powstałaby na bazie recenzowanej dysertacji – do czego Doktorantkę gorąco zachęcam, bo z pewnością praca na to zasługuje.

Doktorantka zrealizowała założone cele, a przeprowadzone przez nią analizy świadczą o dojrzałości naukowej. W dysertacji zdarzają się potknięcia językowe, warto więc w tekście składanym do druku zadbać o warsztat pisarski.

Konkluzja

Dysertacja mgr Megi Bibiluri stanowi spójną całość o poprawnej i logicznej strukturze. Dowodzi dobrej znajomości podjętej problematyki i opanowaniu przez Doktorantkę warsztatu naukowego. Biorąc pod uwagę trafność podjętej tematyki, poprawność rozważań w części teoretycznej i praktycznej oraz sposób prezentacji uważam, że rozprawa ma charakter oryginalnego i wartościowego dzieła naukowego. Może stanowić inspirację do dalszych poszukiwań badawczych w zakresie mediacji.

Oceniając całość przedstawionej do recenzji pracy pt. *Mediacja jako alternatywna forma rozwiązywania konfliktów wśród młodzieży w Gruzji – perspektywa socjopedagogiczna* stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki Dz.U. 2003 Nr 65, poz. 595 z późn. zm. w związku z przepisami ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.) oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.). **Stawiam więc wniosek o dopuszczenie mgr Megi Bibiluri do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**